

מהי משמעות החיים בעיני ?

מטלה בשיטת ה PBL

מוצע כפרויקט להערכה חלופית

במחשבת ישראל

להוראה והערכה של פרק א'

ביחידת הלימוד

"האדם מחפש את עצמו"

מחברות: עירית הלוי ואיילה גורן

תוכן העניינים :

1. תיאור הפרויקט
2. השאלה הפוריה
3. לוח זמנים לפרויקט
4. טבלת הימ"ה
5. נוסח מטלות לתלמיד
6. מחוונים

א. תיאור הפרויקט

מטרת הפרויקט שלפניכם להציב במרכז הלימוד של הפרק הראשון את עמדתם האישית של התלמידים ביחס למשמעות החיים הנלמדת מפי ההוגים שבפרק הלימוד.

בשלב הראשון התלמידים ילמדו את ארבעת ההוגים המובאים בתוכנית הלימודים.

בשלב השני יבחרו התלמידים הוגה אחד להתמקד בהגותו ויתחלקו בהתאם לכך לעבודה בצוותים בהם יקימו דיון באשר לאופנים שעמדה זו באה לידי ביטוי בחייהם. התלמידים יציגו את מסקנות הדיון בפני הכיתה.

בחלק השלישי יעבדו התלמידים את התוכן הנלמד מנקודת מבט אחרת באמצעות תרגיל כתיבה.

במערך השיעור 3 הצעות חלופיות לתרגיל המסכם. יש לבחור את התוצר המסכם בתחילת הדרך על מנת להתאים אליו את תהליך הלמידה.

להלן מוצגות שלוש אפשרויות לפרויקט המבוססות על חומר לימוד זה:

א. מכתב לדמות - מכתב אישי לדמות אמיתית המבטאת בחייה את עמדת ההוגה הנלמד בדבר משמעות החיים. המכתב ישלח בפועל לדמות או לבני משפחה.

ב. מכתב להוגה - הפקת ספר מכתבים להוגים הנלמדים בכיתה בדבר משמעות החיים. הספר יוצג בספריית בית הספר או בערב הורים-תלמידים מסכם.

ג. יומן ביצוע רפלקטיבי - ביצוע מטלה אישית המיישמת את עמדת אחד ההוגים והגשת יומן כתיבה רפלקטיבי לסיכום ההתנסות.

ב. השאלה הפוריה והצגתה בכיתה

1. השאלה הפוריה: מהי משמעות החיים בעיני? טעם החיים בעיני?

אנו מציעים לפתוח את פרק הלימוד בשאלת פתיחה מעולמם של התלמידים - מהי משמעות החיים בעיניהם? לאחר שהתלמידים משתפים במחשבות ללא ידע מוקדם המורה מציג בפניהם את תהליך הלמידה שיכלול היכרות עם עמדות הוגים מרכזיים במחשבת ישראל המתייחסים לשאלת משמעות החיים. הפרויקט מכוון לישום עמדות ההוגים בחיי התלמידים.

במערך לימוד זה אנו מעוניינים לקרב את עמדת התלמיד אל הרעיונות המופיעים במקורותינו מבלי להתעלם מתחושותיו הכנות. לשם כך אנו מעוניינים בהצפה של עמדות התלמידים ובליווי המפגש שלהם עם המקורות. במקרה שיעלה בשיעור מתח או פער בין עמדות התלמידים לעמדות מהמוצגות בחומר הלימוד. אין בכוונתנו לשלול עמדות אלו אלא להתייחס אליהן במגוון הדרכים שעולות מחומר הלימוד.

חשוב שהעולם הרוחני של התלמיד לא יבנה על דיכוי של השאיפות הטבעיות של כל נער/ה בן גילם אלא ייתפס כמדרגה נוספת שאליה ניתן לצמוח לאור הדרך שהתוו גדולי ישראל בהגותם. יש לשים לב שגם ההוגים המוזכרים אינם שוללים שאיפות פשוטות וטבעיות אלא מכוונים אותן ליעוד גבוה יותר כגון: נתינה וחסד, עבודת ה', הגדלת כבוד ה' והשגתו.

לדוגמא - תלמיד מבטא עמדה שמטרתו בחיים "לעשות כסף". המפגש עם ההוגים עשוי לחשוף אותו לכך שיש קומה נוספת של שאיפות או אף לכך ששאיפה זו עצמה יכולה להיות מכוונת למקום גבוה.

לאחר הפתיחה באמצעות השאלה הפוריה המורה מציג בפני התלמידים את לוח הזמנים לפרויקט שכולל מה ילמד בכל שלב, אילו מטלות ידרשו להגיש וכיצד יקבע הציון הסופי.

ג. לוח זמנים לפרויקט

תאריכים	אירועים	תוצרים	תחנות הערכה יש להתאים מחוון לכל חלק*
	שיעור פתיחה - מהי משמעות החיים בעיני ? לימוד אחד המקורות מתחילת הפרק ודיון פתוח (יוני נתניהו/ויקטור פרנקל)	שמש אסוציאציות	
8-10 ש'	למידה של עמדות ההוגים על פי תוכנית הלימודים: רמב"ם- הקדמה לפירוש המשנה, רמח"ל פרק יט', הרב דסלר, הרב קוק . לבחירה - דרכי הוראה: * בכיתות מתקשות- שיעור פרונטלי. * בכיתות מתקדמות - למידה בצוותים בליווי המורה.	"נייר עמדה" הכולל סיכום, ניתוח ונקיטת עמדה ביחס לעמדות ההוגים. הכתיבה הינה חלק מתהליך הלמידה ומתרחשת בכיתה. ניתן לאפשר עבודה בזוגות	הגשה של ארבעה ניירות עמדה- ר' בפירוט להלן
6 ש'	בחירה של אחת מעמדות ההוגים. חלוקה לצוותים כשבכל צוות תלמידים שבחרו באותו הוגה . על הצוות לקיים דיון כיצד באה לידי ביטוי מעשי בחיי היום יום, עמדת ההוגה שבחרו.	פרוטוקול דיון. כתיבת מסקנות הדיון. רפלקציה על התהליך הקבוצתי. הצגת המסקנות בכיתה.	הגשת למורה. פרוטוקול הצגת המצגת בפני הכיתה. תשובות לשאלות בע"פ על התהליך הקבוצתי
	אפשרות א' - מכתב אמיתי לדמות. אפשרות ב'- ספר מכתבים להוגה. אפשרות ג'- התנסות אישית ויומן רפלקטיבי.	בהתאם לפרויקט - ר' להלן	בהתאם לפרויקט ר' להלן

ד. תכנון הימ"ה (היכולות המיומנויות וההרגלים שיעמדו להערכה):*

הרגלים	מיומנויות	ידע	
	כתיבה. ניתוח מידע (זיהוי רעיון מרכזי ומהלך לוגי בטקסט. הבחנה בין טפל לעיקר). יישום (שימוש במושגים שנלמדו) הבעת עמדה מנומקת	ביוגרפיה. הבנת ההקשר. בקיאות במושגי היסוד (מהי משמעות החיים על פי כל אחד מההוגים?)	סיכום עמדות הוגים
עבודת צוות	הכנת מצגת. כתיבה.	תפקיד ומבנה פרוטוקול	יישום עמדה של הוגה נבחר

חשיבה יצירתית	הידע	יישום מגוון נק' מבט נקיטת עמדה אישית הבעה בעל פה		
הפנמה.	ארגון הידע בדרכים מגוונות. הבעת עמדה אישית באשר לבחירה. הנמקה של שיקול הדעת.			תוצר מסכם (פרמטרים משותפים לכלל הפרויקטים)
	יוצרת	כתיבה הבעה רגשית איתור מידע רלוונטי פרספקטיבה	ידע על הדמות	אפשרות 1: מכתב לדמות
עבודת צוות	יוצרת	כתיבה הבנת ההוגה בהקשרו איתור מידע רלוונטי	ידע על ההוגה	אפשרות 2: הפקת ספר מכתבים
תכנון פעולה תכנון זמן חשיבה רפלקטיבית	רגשית	הבעה יישום הידע בחיים		אפשרות 3: התנסות מעשית

ה. נוסח מטלות לתלמיד

שלב א' - נייר עמדה (מטלה מסכמת לכל מקור שנלמד בכיתה)

- א. הקשר - מיהו ההוגה הנלמד? תאר אותו ואת התקופה והמקום בו חי.
- ב. הבנת הטקסט - תאר מהי עמדתו בדבר תכלית חייו של האדם? מה הטענה המרכזית של ההוגה? כיצד הוא מנמק את עמדתו? אילו דוגמאות הוא מביא להסברת עמדתו?
- ג. שאלות שאלות - אילו שאלות עלו בדעתך בעקבות דברי ההוגה?
- ד. עמדה אישית - צטטו מתוך דברי ההוגה משפט שבעיניכם מהווה משפט מפתח. הסבירו את המשפט ופרטו מדוע בחרתם בו? מה דעתכם האישית ביחס לנאמר בו?

שלב ב' - עבודה בצוותים בכיתה

הרמב"ם, הרמח"ל, הרב דסלר והרב קוק מציגים דגשים שונים לגבי משמעות החיים בעיניהם. בחרו את אחת מהדרכים שהופיעו בכתבי ההוגים שלמדתם.

התחלקו לקבוצות בהתאם להוגה שבו בחרתם להתמקד. בחרו אחד מכם לשמש כמנהל הדיון ואחד כרושם פרוטוקול. נהלו דיון בצוות לגבי השאלה: כיצד עמדה זו באה לידי ביטוי באורח חיים של נער/ה בגילכם?

עברו יחד על הפרוטוקול המתעד את הדיון ואת מסקנותיכם. כתבו יחד - מהם הנימוקים לבחירת ההוגה, מחלוקות בין חברי הצוות, התלבטויות שעלו בניכם וכיצד הגעתם להחלטה.

הכינו מצגת שבאמצעותה תתארו בכיתה את מסקנות הדיון שלכם.

תכננו מראש את דרך ההצגה כך שתהיה מעניינת ומשתפת את חברי הקבוצה.

שלב ג' - עבודה אישית או עבודה בזוגות

(למורה - כדי שמטלה תחשב בעלת משקל לציון הבגרות עליה להיות מטלה רחבה. מאידך - כדי לאפשר התרגלות הדרגתית להערכה החלופית אנו מציעים מגוון אפשרויות מן הקל אל הכבד).

אפשרות 1: מכתב לדמות

יש לייעד את המכתב מלכתחילה לנמען אמיתי. ניתן לייעד לדמויות שנפטרו בהקשר מסוים ולקיים אירוע מסכם עם בני המשפחות

איפה ישנם עוד אנשים כמו האיש ההוא?

עכשיו אחרי שפגשנו דרכים שונות המעניקות משמעות לאדם בחייו, ואחרי שהתמקדתם בעמדה אחת והעמקתם בה - בחרו דמות שאתם באופן אישי מעריכים כמי שמייצגת באורח חייה את אחת הדרכים. הדמות יכולה להיות חיה בינינו או כזו שנפטרה אך שהינה בת זמנינו.

צאו למסע בעקבות הדמות. מה בולט לכם באישיותה? מה משך את תשומת לבכם? הרחיבו את הידע שלכם על חייה ופועלה.

כתבו מכתב אל הדמות. אם נפטרה, כתבו את המכתב לבני משפחתה. ספרו לה/להם מדוע בחרתם אותה? כיצד אתם רואים בדמותה את הרעיונות עליהם דיבר ההוגה שבחרתם? איזה רושם השאירה עליכם אישיותו ופועלו?

אפשרות 2: ספר מכתבים להוגה

(למורה - התלמידים לא נבחנו על התוכן אלא על איכות הביצוע. במקרה זה ביצוע איכותי של המטלה צריך לכלול - הלימה בין הדרך שבחרו התלמידים לבין האירוע שהם מתארים, תיעוד עשיר באוצר מילים ובביטויים אמוציונלי מגוונים)

שלב א' - כתיבת מכתב - מטלה אישית

עכשיו, אחרי שפגשנו דרכים שונות המעניקות משמעות לאדם בחייו, חשוב על אירוע בחיך שבו באה לידי ביטוי עמדתו של ההוגה שבו עסקת בקבוצה.

היזכר בפרטי האירוע, איפה היית? מה עשית ומי היו השותפים לאירוע? מה הרגשת? כתוב מכתב להוגה הדעות שבחרת. ספר לו על תחושותיך ביחס לדברים שעולים מדבריו.

שלב ב' - הפקת הספר - עבודה בקבוצה

לקטו את המכתבים שכתבו חברי הכיתה להוגה שבחרתם. ערכו את המכתבים לחוברת המיועדת לפרסום. הקפידו על הפקה איכותית ועל רמת הגשה גבוהה.

מבחינת התוכן - תנו משוב זה לזה על המכתבים כך שיהלמו את רמת הספר הרצויה בעיניכם (כל אחד מחברי הקבוצה כותב משוב לאחד החברים), כמו כן כתבו שער ודברי פתיחה.

מבחינה ויזואלית - הקפידו על עיצוב הספר כך שיהיה נעים ומושך את עין הקורא.

הספר יועמד בספריית בית הספר וישמש את הלומדים בשנים הבאות.

יש לצרף להגשה את משוב העמיתים שכתבתם

אפשרות 3: יומן התנסות רפלקטיבי

לכל אדם ישנם אירועים ומצבים הגורמים לו לחוש בעל משמעות. ההוגים שלמדנו מציעים בפנינו קומה נוספת של תכנים שעשויים להעשיר את משמעות חיינו. במשימה זו אנו מבקשים לצאת בעקבותיהם ולהתנסות בדרכים שהציגו בפנינו.

התבוננו בסיכום הדיון שהגשתם בחלק הקודם המפרט את הדרכים שבהן עמדת ההוגה באה לידי ביטוי בחיי בני גילכם.

בחרו מספר פעולות להתנסות וכתבו תוכנית לשלשה שבועות שבה תיישמו את הפעולות שכתבתם.

תעדו את האירועים ביומן "מבפנים" ו"מבחוץ" - כגון: מה הנושאים שבחרתם ומדוע? איפה הייתם? מה התרחש? מי היו שותפים לאירוע? מה הרגשתם? רגשות חיובים ושליליים? האם הרגשתם שינוי כלשהו?

כתבו תיאור במבט לאחור של ההתנסות (2-3 עמ' A4). שקפו באמצעותו את התהליך שעברתם והציעו מנקודת מבטכם זו פירוש לעמדה של ההוגה שלמדתם בצוותים.

(למורה- התלמיד לא נבחן על התוכן. איכות הביצוע תלויה שמספר הפעולות שעשה, הרצינות שבה ביצע אותן, הלימה בין לבין הטקסט, איכות הרפלקציה- כתיבה עשירה, אמוציונליות, מורכבת-רבת פנים, לוגית וקוהרנטית)

1. מחוונים

להלן יוצגו מחוונים לכל אחת מן המטלות. שימו לב :

א. המחווון הוא חלק חשוב ומרכזי בהוראה. באמצעותו נוצרת בכיתה שפת חשיבה המאפשרת לעסוק באופן מודע בשיפור המיומנויות. יש להעביר לתלמידים מחווון כתוב בזמן ההסבר על המטלה ולהסבירו באופן מפורט.

ב. המחווונים גמישים וניתן להוסיף או להוריד מהם מרכיבים או לשנות את משקלם היחסי. הכל בהתאם לשיקול הדעת של המורה, מאפייני הכיתה, מסגרת הזמן וכדו'.

ג. יש להבהיר לתלמידים שבנושאים האישיים, התוכן אינו עומד לצינון כיוון שאין "נכון ולא נכון" בחוויה אישית. מה שעומד לבחינה הוא איכות הביצוע ותהליך הלמידה.

ד. החיווי מתאר רמת ביצוע מצטיינת וממנה יש לגזור ליתר הרמות.

מחווון מס' 1: ניירות עמדה (סה"כ 4 ניירות עמדה המהווים 40% מהציון הסופי)

1-5	ביצוע מצטיין (חיווי)	נושא	חלק יחסי
	<ul style="list-style-type: none"> ● מציין פרטים ביוגרפיים מדויקים, ● מבחין בין טפל לעיקר ● לא מערב עם מושגים בני זמנינו 	ביוגרפיה והקשר	10%
	<ul style="list-style-type: none"> ● מציין את הטענות המרכזיות. ● משתמש באופן מגוון ונכון במושגים שבטקסט. ● מפתח טענות באופן מלא באמצעות פירוש נכון של מידע זמין ● מפרק ומזהה קשרים בין מושגים, וטעונונים שונים. ● מספק תמיכה מלאה למסקנות באמצעות ראיות רלבנטיות 	הבנת הטקסט וניתוח	30%
	<ul style="list-style-type: none"> ● שאלות התלמיד ● מתייחסות למהות התוכן ● מעוררות מחשבה על הטקסט. ● פתוחות - כאלו שהתשובה עליהן אינה בנאלית ומחייבת למידה נוספת. ● מבטאות נקודת מבט אישית ויצירתית על הטקסט. ● מורכבות - ניתן לחלקן לשאלות משנה. ● טעונות מטען אישי-רגשי-קיומי 	שאלות שאלות	30%
	<ul style="list-style-type: none"> ● העמדה מבטאת תובנה אישית הנובעת מן הלימוד. ● מביעה קול אישי, כנה ואמין. ● מאורגנת בבהירות ומנוסחת בשפה עשירה. ● קוהרנטית ומנומקת באופן משכנע. ● מייצרת הקשרים לרעיונות ואירועים נוספים מחיי התלמיד. 	הבעת עמדה	10%
	<ul style="list-style-type: none"> ● תואמת את הנושא באופן מלא ● כוללת שימוש באוצר מילים עשיר ● רציפה והגיונית לכל אורכה ● תקינה - חפה משגיאות 	איכות כתיבה	20%

למורה: יש להסביר לתלמידים לפי מה הם מוערכים באמצעות הסבר מפורט של המחון בכיתה והדגמה. לדוג' יש להסביר לתלמידים כי טענה מפותחת כוללת פירוט, הדגמה, הסבר, השוואה וכו'. קוהרנטיות פירושה- רציפות בתוכן ובסגנון, הימנעות מנימוקים שאינם תומכים במסקנה וכדו'.

מחון מס' 2: פרוטוקול דיון ופרזנטציה (סה"כ 20% מהציון הסופי)

חלק יחסי	נושא	ביצוע מצטיין	1-5
20%	עבודת צוות	חלוקת תפקידים משותפת והוגנת. תכנון וניהול נכון של הזמן. ניהול קונפליקטים אקלים חיובי	
10%	פרוטוקול ומסקנות הדיון	נותן מענה לשאלה המנחה. היישומים ניתנים לביצוע מעשי, פורצים את גבולות המוכר. הפרוטוקול בנוי נכון מבחינה טכנית. משקף נאמנה את שהתרחש בדיון. מנוסח באופן בהיר, ללא שגיאות ומוגש באופן אסתטי.	
20%	פרזנטציה בכיתה	משקפת מוכנות ושליטה בתכנים המסר מועבר בצורה מעניינת ומובנת שימוש יעיל ויצירתי באמצעי המחשה ובאמצעים טכנולוגיים	

למורה- שים לב - מחון זה בנוי ברובו להערכת תוצרים קבוצתיים לעומת המחון הקודם שבו הערכנו ידע ומיומנויות אישיות. בחלק זה הציון הוא קבוצתי תלמידים מתמרמרים לעיתים על ציון קבוצתי אך זהו חלק מהותי מהעבודה ב pbl שבה התוצר הוא קבוצתי. כך נרכשות מיומנויות של עבודת צוות. במקרה זה המרכיב הקבוצתי כולו הוא 20% בלבד מהציון הסופי. בנוסף, ציון קבוצתי מניע תהליכים, לדוג' העובדה שאחד כותב פרוטוקול אבל כולם מקבלים ציון על איכותו מעודדת מעורבות.

מחון מספר 3 : תוצר מסכם להלן מחון מותאם לאפשרות מס' 1 - כתיבה לדמות. מורים המעוניינים באחת האפשרויות האחרות נדרשים לכתוב מחון מותאם .

חלק יחסי	נושא	ביצוע מצטיין (חיווי)	הערות
40%	ידע	התוצר מתייחס לנושא המרכזי שבבסיס הפרויקט. הצגה מדויקת ומורכבת של הנושא. משקף את הידע הרלוונטי על ההוגה, על הדמות ועל הקשרים ביניהם.	
30%	מיומנויות כתיבה - תוכן	מציג את הנושא בצורה מעמיקה, רב מימדית ומפורטת. מיישם באופן מדויק את מושגי היסוד שנלמדו בהקשר החדש. מבטא קול אישי כנה ואמין . מבטא עמדה אישית בנוגע לנושא משלב ומבטא רעיונות או מושגים בדרכים ייחודיות מחבר באופן מעניין ומקורי בין חומרים או בין רעיונות.	
20%	מיומנויות כתיבה - סגנון ומבנה	מייצר רצף הגיוני לאורך הטקסט. רמת לשון הולמת משלב אוצר מילים מגוון המשלב את שפת ההוגה ושפתו האישית מייצר מבנה פרופרציונלי ומותאם של פתיחה, וסיום וקשר הגיוני בין הפסקאות	
10%	הגשה אסתטית		

